

Ярослав Павлов,

Науково-дослідний центр службово-бойової діяльності Національної гвардії України, Національна академія Національної гвардії України, м. Харків

ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ РОЗВИТКУ ГОТОВНОСТІ ОФІЦЕРІВ ДО МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті визначено понятійно-категоріальний апарат розвитку готовності офіцерів до миротворчої діяльності, а саме запропоновано визначення «службово-бойова діяльність у миротворчій діяльності» та «розвиток готовності офіцерів до миротворчої діяльності». Правильне розуміння сутності останнього створює передумови для прийняття рішень щодо визначення необхідних компетентностей та педагогічних умов, які забезпечують їх формування та удосконалення у офіцерів, шляхом оцінювання змін у веденні бойових та правоохоронних дій, особливостей службово-бойової діяльності у миротворчій діяльності.

***Ключові слова:** готовність, миротворча діяльність, мотивація, розвиток, службово-бойова діяльність.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток готовності офіцерів до миротворчої діяльності був та залишається актуальним напрямом дослідження і проявляється у необхідності удосконалення технологій, методик підготовки до виконання миротворчих завдань з урахуванням досвіду попередніх миротворчих контингентів [1, с. 45; 2 та ін.].

Відповідно до нормативно-правових актів [3; 4] представники військових формувань та правоохоронних органів виконують службово-бойові завдання у операціях з підтримання миру та безпеки. За результатами проведених опитувань цих категорій осіб встановлено наявність загрози виникнення конфліктів між військовослужбовцями – представниками різних держав-учасниць Організації Об'єднаних Націй (ООН). Основними причинами виникнення таких конфліктів є: відсутність у правоохоронців (військовослужбовців) знань про етичні норми поведінки і культуру народів, представники яких беруть участь у операціях з підтримання миру та безпеки, та держави, на території якої проводиться сама операція; гендерна нерівність, до

якої ставлення у різних країнах неоднакове; недостатній рівень підготовки правоохоронців (військовослужбовців) з питань міжкультурної комунікації.

Загрози виникнення конфліктів між військовослужбовцями за певних умов можуть перерости у небезпеку. Це явище особливо небезпечне під час виконання службово-бойових завдань і може призвести до таких наслідків, як: невиконання службово-бойових завдань; втрата особового складу миротворчого підрозділу; зниження довіри до місії та до держав-учасниць, від яких сформовані миротворчі підрозділи; депортація особового складу миротворчих підрозділів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Серед досліджень окресленого напрямку слід звернути увагу на праці Ю. Захарчишиної, яка досліджувала педагогічні умови підготовки офіцерів Збройних Сил України до соціокультурної діяльності в миротворчих місіях [5], та В. Хацановського, який визначив методичну систему підготовки особового складу Збройних Сил України до миротворчої діяльності [6]. Проте на основі аналізу наукових праць можна зробити висновок, що серед них немає досліджень, спрямованих на вирішення такого важливого завдання, як запобігання та ліквідація конфліктів між правоохоронцями (військовослужбовцями), які беруть участь у операціях з підтримання миру та безпеки.

У попередніх статтях нами відображено комунікативні моделі запобігання та усунення міжкультурних конфліктів в діяльності сил охорони правопорядку [7], запропоновано педагогічні умови формування та розвитку готовності правоохоронців до миротворчої діяльності [8], обґрунтовано необхідність удосконалення системи професійної підготовки військових формувань та правоохоронних органів [9], проведено експериментальну перевірку ефективності формування готовності правоохоронця до миротворчої діяльності [10]. Проте в процесі проведення досліджень виникла необхідність удосконалити понятійно-категоріальний апарат розвитку готовності офіцерів до миротворчої діяльності.

Метою статті є визначення понятійно-категоріального апарату розвитку готовності офіцерів до миротворчої діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Змістом структури вчень є її понятійно-категоріальний апарат – система погоджених та взаємозалежних понять і категорій (позначених словами і словосполученнями), необхідних для пізнання явищ і процесів. Тому це дослідження почнемо саме з понятійно-категоріального апарату, а з огляду на актуальність дисертаційної роботи, розглянемо спочатку поняття «миротворча діяльність».

У філософії діяльність позначає творчі, смислові та свідомі дії людини, сутність яких полягає у цілеспрямованій зміні та перетворенні оточуючого світу [11, с. 100].

У своєму дослідженні [12] Ю. Ольхова зазначає: миротворчість – це дії, спрямовані на досягнення угоди між конфліктуючими сторонами, головним чином за допомогою мирних засобів, передбачених главою IV Статуту ООН. Миротворчість не виключає і примусових заходів (економічних санкцій, дипломатичного та політичного тиску), але без застосування сили. За допомогою миротворчості розв'язано конфлікти між Лівією та Чадом, Нігерією та Камеруном, Ефіопією та Еритреєю.

Миротворча діяльність – поняття значно ширше за змістом. Воно являє собою політичну, дипломатичну, правову, гуманітарну, економічну, воєнну діяльність цивільного та воєнного персоналу, контингентів військових формувань, що здійснюються відповідно до мандата міжнародної та регіональної організації та направлена на врегулювання міждержавних та внутрішніх конфліктів (спорів) і забезпечення підтримання або відновлення миру та міжнародної безпеки [12]. Сучасна миротворча діяльність базується на ідеї тісної координації політичних (невоєнних) заходів з воєнними, нарощуванні міжнародним співтовариством можливостей щодо участі в урегулюванні конфліктів.

Основною метою миротворчої діяльності в сучасних умовах є запобігання (розв'язання) конфлікту, за допомогою сукупності заходів, проведених

послідовно чи в іншому порядку (залежно від ситуації) за допомогою інформаційно-психологічних, політичних, дипломатичних, правових, економічних і в крайньому випадку – воєнних засобів. Тобто миротворча діяльність спрямована на вирішення головної мети системи колективної безпеки – забезпечення міжнародного миру.

На думку Р. Калюжного та І. Сачаво, миротворча діяльність – це складний багатогранний процес, невід’ємно пов’язаний з національними інтересами багатьох держав світу та низкою політичних, економічних, соціальних та інших проблем [13]. Саме завдяки миротворчій діяльності, використовуючи дипломатичні та інші механізми, ООН допомагає та дає змогу розв’язати такі питання, які жодна держава світу самостійно вирішити не спроможна.

Під бойовою діяльністю військового формування (правоохоронного органу спеціального призначення) прийнято розуміти підготовку і ведення бойових дій спільно з іншими військовими формуваннями (правоохоронними органами спеціального призначення) держави в особливий період або дій щодо знищення незаконного збройного формування у мирний час; це частина службово-бойової діяльності [14, с. 31].

Проте діяльність військових формувань (правоохоронних органів спеціального призначення) не обмежується лише бойовими діями. У нормативно-правових актах і наукових працях зустрічаються оперативно-розшукова, розвідувальна, інформаційно-аналітична, оперативно-службова, службова діяльність та службово-бойова діяльність.

Учений у галузі військових наук О. Шмаков пропонує називати діяльність військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення службово-бойовою і розуміти під цим діяльність, яка полягає у профілактичних, охоронних, режимних, захисних, ізоляційно-обмежувальних заходах та спеціальних (і навіть бойових) діях, які проводяться за звичайних обставин, за надзвичайних обставин та у воєнний час [14, с. 382]. На його думку, СБД може бути властива Національній гвардії України, Управлінню

державної охорони України, Державній прикордонній службі України, Військовій службі правопорядку у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту, Службі безпеки України [14, с. 383].

На мою думку, щоб краще з'ясувати, що ж таке «службово-бойова діяльність», необхідно окремо розглянути «службову діяльність» та «бойову діяльність». З розумінням бойової діяльності, яке подано вище, повністю погоджуюсь. Стосовно визначення службової діяльності, яке часто вживають у відношенні до військових формувань (правоохоронних органів) у нормативно-правових актах та у наукових працях, варто поділити позицію проф. С. Хаджирадевої [15, с. 116]. Використовуючи її підхід, пропоную під службовою діяльністю військового формування (правоохоронного органу) розуміти його дії (окрім бойових) відповідно до завдань, визначених нормативно-правовими актами.

Отже, синтезуючи викладене вище, вважаю, що під службово-бойовою діяльністю слід розуміти діяльність людини, підрозділу, військового формування (правоохоронного органу спеціального призначення), яка охоплює підготовку до ведення бойових дій, безпосереднє ведення бойових дій в особливий (воєнний) період та дій щодо знищення незаконного збройного формування у мирний період, а також інших дій, що відповідають завданням, визначеними нормативно-правовими актами. Таким чином, службово-бойова діяльність є діяльністю всіх військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення.

Враховуючи вище викладене пропонуємо таке визначення: службово-бойова діяльність у миротворчій діяльності – діяльність людини, військового (правоохоронного) підрозділу, який охоплює підготовку до ведення бойових та (чи) правоохоронних дій, безпосереднє ведення бойових дій та дій щодо знищення незаконного збройного формування, а також інших дій, що відповідають завданням, визначеними нормативно-правовими актами (зокрема мандатом міжнародної чи регіональної організації) метою яких врегулювання

міждержавних та внутрішніх конфліктів, забезпечення підтримання або відновлення миру та міжнародної безпеки.

Для здійснення будь-якої діяльності, у тому числі миротворчої, необхідні певні ресурси (у перекладі з французької – «допоміжні засоби»). Виходячи з актуальності нашого дослідження, обмежимося лише людськими ресурсами, а саме розглянемо готовність правоохоронця (військовослужбовця) до миротворчої діяльності та її розвиток.

На думку А. Демченко «готовність – це цілісне особистісне динамічне утворення, придбане у результаті спеціального навчання, яке включає у свою структуру взаємопов'язані елементи: науково-теоретичний, практичний та психологічний» [16].

Готовність трактує «як внутрішня якість особистості, в якій виражено її прихильність до здійснення діяльності, а також ступінь засвоєння нею елементів, відповідного соціального досвіду та здатність використовувати цей досвід у професійній діяльності. Готовність може бути представлена єдністю елементів: мотиваційна готовність, теоретична готовність, практична готовність» [17].

У науковій літературі зустрічаються різні визначення та класифікації готовності до будь-якої діяльності. На нашу думку мають місце мотиваційна та педагогічна готовності до діяльності. Мотиваційна готовність до діяльності забезпечується достатніми соціально-економічними умовами, педагогічна – необхідними педагогічними умовами.

Мотивацією до миротворчої діяльності є досконаліше вивчення іноземної мови та набуття іншого досвіду в місії, що дає можливість пройти співбесіду і обійняти одну з посад штаб-квартири ООН (м. Нью-Йорк) та отримувати доходи понад 8 тис. доларів США на місяць. Перебуваючи у місії ООН, правоохоронець отримує додаткову винагороду, передбачену ООН (наприклад, Південний Судан – 136 доларів США на добу, острів Кіпр – 77 євро на добу). Його життя застраховане ООН, і у разі смерті сім'я одержує грошове забезпечення 100 тис. доларів США.

У роботі досліджуються такий процес, як розвиток, тому визначення його поняття теж є важливим. У науковій літературі зустрічаються такі визначення процесу розвитку. Розвиток – процес, спрямований на зміну матеріальних і духовних об'єктів з метою їх удосконалення [18]. Учений А. Сен (A. Sen) трактує це поняття як процес розширення можливостей [19]. Слід погодитися з обома визначеннями, адже вони не суперечать одне одному, а доповнюють одне одного: удосконалюючись, об'єкти розширюють свої можливості.

Синтезуючи понятійно-категоріальний апарат досліджуваного процесу, пропонуємо таке визначення: розвиток готовності офіцерів до миротворчої діяльності – це забезпечення відповідності реальних умов достатнім соціально-економічним умовам та необхідними педагогічними умовами формування у людей, які придатні до службово-бойової діяльності, необхідних військових та правоохоронних компетентностей, а також їх удосконалення, з метою залучення цих людей у подальшому до врегулювання міждержавних та внутрішніх конфліктів, забезпечення підтримання або відновлення миру та міжнародної безпеки.

Висновки. У статті визначено понятійно-категоріальний апарат розвитку готовності офіцерів до миротворчої діяльності, а саме запропоновано визначення «службово-бойова діяльність у миротворчій діяльності» та «розвиток готовності офіцерів до миротворчої діяльності». Правильне розуміння сутності процесу розвитку готовності офіцерів до миротворчої діяльності створює передумови для прийняття рішень щодо визначення необхідних компетентностей та педагогічних умов, які забезпечують їх формування та удосконалення у офіцерів, шляхом оцінювання змін у веденні бойових та правоохоронних дій і як наслідок – змін у службово-бойовій діяльності, особливостей службово-бойової діяльності у миротворчій діяльності.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. За результатами подальших досліджень буде запропоновано модель процесу прийняття рішення на внесення змін до освітньої програми спеціальності

«Державна безпека» спеціалізації «Миротворча діяльність» у вищому військовому навчальному закладі.

Список використаної літератури

1. Кожевніков, В. М. Особливості підготовки до виконання миротворчих завдань у складі багатонаціональних миротворчих сил [Текст] / В. М. Кожевніков // Військово-науковий вісник. – 2012. – № 18. – С. 35–46.
2. Каленський, А. А. Принципи та методи підготовки миротворчих контингентів і миротворчого персоналу сил [Електронний ресурс] / А. А. Каленський // Вісник Національної академії оборони України. – 2010. – №1 (14). – Режим доступу : http://elibrary.nubip.edu.ua/5916/1/%D0%90_Kalensky_NAOU.pdf (дата звернення : 16.03.16). – Назва з екрану.
3. Про Основні напрями зовнішньої політики України [Електронний ресурс] : Постанова Верховної Ради України від 02.07.1993 р. № 3360-ХІІ : за станом на 08 груд. 2015 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3360-12> (дата звернення : 16.03.16). – Назва з екрану.
4. Про участь України в міжнародних миротворчих операціях [Текст] : Закон України від 23.04.1999 р. № 613-ХІV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 22-23. – С. 202.
5. Захарчишина, Ю. М. Педагогічні умови підготовки офіцерів Збройних Сил України до соціокультурної діяльності в миротворчих місіях [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Ю. М. Захарчишина; Житомир. держ. ун-т імені Івана Франка. – Житомир, 2011. – 22 с.
6. Хацановський, В. С. Методична система підготовки особового складу Збройних Сил України до миротворчої діяльності [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / В. С. Хацановський; Національна академія Держ. прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2010. – 20 с.
7. Павлов, Я. В. Комунікативні моделі запобігання та усунення міжкультурних конфліктів в діяльності сил охорони правопорядку / Я. В. Павлов // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. – 2011. – № 1–2 (10–11). – С. 79–82.
8. Формирование у граждан готовности к военной службе и к выполнению служебно-боевых задач в условиях глобализации [Текст] / М. М. Медвидь, В. М. Демянишин, Е. С. Яковенко, Я. В. Павлов // ძალადება ოპერატიული (ისტორია, თეორია, პრაქტიკა) [Влада і суспільство (історія, теорія, практика)]. – 2014. – № 2 (30). – С. 48–60.
9. Медвидь, М. М. Обґрунтування необхідності підготовки консультантів з питань міжкультурної комунікації та удосконалення системи професійної підготовки військових формувань [Текст] / М. М. Медвидь, Я. В. Павлов // Теорія та методика навчання та виховання. – 2013. – Вип. 34. – С. 70–79.
10. Павлов, Я. В. Результати експериментальної перевірки ефективності формування готовності правоохоронця до миротворчої діяльності [Текст] / Я. В. Павлов // Вісник Глухівського педагогічного університету імені Олександра Довженка – 2016. – Вип. 30. – С. 182–187.

11. Сучасний словник із суспільних наук [Текст]/ за ред. О. Г. Данильяна, М. І. Панова. – Х. : Прапор, 2006. – 432 с.

12. Ольхова, Ю. І. Методологічні аспекти миротворчої діяльності України [Електронний ресурс] / Ю. І. Ольхова // – Режим доступу : http://zpraviknu_2013_43_54.pdf 1 / 5 (дата звернення : 16.03.16). – Назва з екрану.

13. Калюжний, Р. А. Участь України в міжнародних миротворчих операціях ООН [Електронний ресурс] / Р. А. Калюжний, І. А. Сачаво. – Режим доступу : <http://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/14580/1.pdf> (дата звернення : 16.03.16). – Назва з екрану.

14. Шмаков, О. М. Словник офіцера внутрішніх військ з воєнно-наукових питань [Текст] / О. М. Шмаков. – 5-те вид., переробл. і доповн. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2009. – 518 с.

15. Хаджирадева, С. К. Науково-практичний коментар щодо положень проекту «Типового порядку оцінювання результатів службової діяльності державних службовців» [Текст] / С. К. Хаджирадева // Публічне управління: теорія і практика. – 2012. – № 2 (10). – С. 116–118.

16. Демченко, А. В. Теоретичні засади формування готовності майбутніх фахівців пожежно-рятувальної служби до виховної роботи у підрозділах [Текст] / А. В. Демченко // Гуманітарний вісник. – 2012. – № 28. – С. – 65.

17. Непеїна, Г. В. Формування готовності студентів-екологів до реалізації стратегії сталого розвитку в професійній діяльності. [Текст] / Г. В. Непеїна // Педагогіка. – 2011. – №161. – С. – 29.

18. Вавилов С. И. Большая советская энциклопедия Режим доступу : http://eknigi.org/nauchno_populjarnoe/12975-bolshaya-sovetskaya-yenciklopediya-tom-35.html (дата звернення : 16.03.16). – Назва з екрану.

19. Замараєв, А. В. Сутність поняття «людський потенціал» в контексті суспільного розвитку. – Режим доступу : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=895> (дата звернення : 16.03.16). – Назва з екрану.

Рецензент – кандидат педагогічних наук Радванський А. І.

Стаття надійшла до редакції 12.04.2016

Павлов Я. В. Понятийно-категориальный аппарат развития готовности офицеров к миротворческой деятельности

В статье определен понятийно-категориальный аппарат развития готовности офицеров к миротворческой деятельности, а именно предложено определение «служебно-боевой деятельности в миротворческой деятельности» и «развитие готовности офицеров к миротворческой деятельности». Правильное понимание сущности последнего создает предпосылки для принятия решений по определению необходимых компетентностей и педагогических условий, обеспечивающих их формирования и совершенствования у офицеров, путем оценки изменений в ведении боевых и правоохранительных действий, особенностей служебно-боевой деятельности в миротворческой деятельности.

Ключевые слова: *готовность, миротворческая деятельность, мотивация, развитие, служебно-боевая деятельность.*

Pavlov Y. V. Conceptually-categorical apparatus development readiness officers for peacemaking operations

The development of preparedness officers to peacekeeping was and remains important area of research and manifests itself in need of improvement technologies, methods of preparation for the peacekeeping missions on the experience of past peacekeeping contingents.

According to the legal representatives of acts of military units and law enforcement agencies carry out service and combat tasks in international peacekeeping operations. The results of the survey of these categories of persons set infiltrations of conflict between the military - representatives of various member states of the UN. The main causes of these conflicts are: lack of law enforcement officers (military) knowledge of ethical behavior and culture of the peoples representatives are participating in peacekeeping operations, and the State in which conducted the operation itself; gender inequality, which attitude unequal in different countries; insufficient training of law enforcement officers (military) on intercultural communication.

Threats of conflict between the military under certain conditions can develop into danger. This phenomenon is especially dangerous during the performance of service and combat missions and can lead to consequences such as: the failure of service and combat missions; loss of personnel peacekeeping force; reduce confidence in the mission and the States Parties of which formed peacekeeping troops; deportation peacekeeping personnel departments.

The article defines the concepts and categories of the willingness of officers to peacekeeping, namely the proposed definition:

service and combat activity in peacekeeping activity - human activity, war (law enforcement) unit, which includes preparation for combat and (or) enforcement actions, direct warfare and action to destroy illegal armed groups, and other actions relevant to the as defined by regulations (including the mandate of international or regional organization) aimed at the settlement of international and internal conflicts, ensuring the maintenance or restoration of international peace and security;

the development of preparedness officers to peacekeeping - is to ensure compliance with the actual conditions sufficient socio-economic conditions and the necessary pedagogical conditions of people who are eligible for the service and combat activities necessary military and law enforcement competencies and improve them, to involve these people in the future to resolve international and internal conflicts, ensuring the maintenance or restoration of international peace and security.

Proper understanding of the nature of the latter creates preconditions for making decisions on determining the necessary competencies and pedagogical conditions that ensure their development and improvement of the officers, by evaluating changes in the conduct of military and police operations, the characteristics of service and combat activities in peacekeeping.

Keywords: *readiness, peacekeeping, motivation, development, combat activity.*